

Utbildningsdepartementet

Datum

2024-09-06

Diarienummer

Ä 2024-627

Remissvar - Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna (SOU 2024:16)

Tillväxtverket arbetar för konkurrenskraftiga företag och hållbar utveckling i alla delar av Sverige. Det gör myndigheten genom att skapa förutsättningar för stärkt konkurrenskraft, ökad innovation, stärkt omställningsförmåga och en hållbar utveckling i hela landet. Myndigheten arbetar inom tre politikområden - den regionala utvecklingspolitiken, landsbygdspolitiken och näringspolitiken - som är ömsesidigt förstärkande.

Remissvaret är skrivet utifrån dessa utgångspunkter.

Sammanfattning

I Tillväxtverkets undersökningar uppger tre av fyra företag att de vill växa men att deras största hinder för tillväxt är brist på lämplig arbetskraft¹. Sveriges näringsliv och samhället i stort står också inför starkt yttre förändringstryck genom pågående teknisk utveckling och omställning till cirkulär ekonomi². Tillväxtverket ser positivt på att staten avser stimulera till livslångt lärande genom att erbjuda möjligheter till kompetensutveckling där arbetsgivare, näringslivet och offentliga organisationer, bereds tillfälle att påverka tillkomsten och utformning av utbildningar. Det är en stor fördel att utredningen ger förslag på att erbjuda yrkesutbildningar till både näringslivet och offentliga aktörer, då detta förmodas ge avgörande effekter på sikt för hela samhället i stort.

Kompetensutveckling skapar viktiga värden som exempelvis bidrar till näringslivets konkurrenskraft, offentliga aktörers tjänster och samhällsfunktioner till näringslivet och medborgare och individers anställningsbarhet under hela sin arbetsföra ålder. Nedan sammanfattas Tillväxtverkets synpunkter:

¹ Tillväxtverkets rapport nummer 0454 (2023) [Företagens villkor och verklighet 2023 - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#)

Fördjupande artiklar om [Företagens villkor och verklighet 2023 - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#)

² Tillväxtverkets rapport nummer 0458 (2023) [Företagens gröna omställning - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#)

- Yrkesskolan ska innehålla LIA-platser, vilket är positivt för utbildningar. Tillväxtverket vill lyfta fram att det redan finns utmaningar med att få företag att erbjuda LIA-platser som del i utbildningsformer som finns idag. Särskilt små och medelstora företag, har knappa resurser för att organisera arbetet med LIA-plats.
- Validering bör göras till en möjlighet för studerande i yrkesskolan. Tillväxtverket förordar att statsbidraget utformas enligt den modell som gäller för YH-flex där en fast summa för validering utgår.
- Använd lärcentrum som resurs för vuxnas fortsatta kompetensutveckling och säkerställ att studie- och yrkesvägledare får kontinuerlig kompetensutveckling för att stötta studenter.
- Tillväxtverket är mycket positiva till förslaget om att kommuner med särskilt stora behov av utbildning ska kunna få extra tilldelning av statsbidrag.
- Tillväxtverket stöder förslaget om särskilda regler för yrkesvux i kommuner där det sker stora och snabba omställningar på arbetsmarknaden.
- Det finns behov av skräddarsydda utbildningar för att passa både arbetsgivare och de individer som har ett arbetslöfte.
- Tillväxtverkets erfarenheter från arbetet med den gröna omställningen i norra Sverige visar att det många gånger inte är antalet utbildningsplatser som är det största problemet. Det saknas ofta sökande till befintliga utbildningar och vi ser fortsatt stort behov av att uppmuntra och underlätta, genom regelförändringar, till geografisk rörlighet hos arbetskraften.
- För det fortsatta arbetet behöver det framgå vilket ansvar regionalt utvecklingsansvariga aktörer förväntas ta för föreslagen yrkesskola i form av underlag och bedömningar. Ersättningsmodellen för arbetet med bedömningar är idag baserad på invånarantal vilket missgynnar regioner med färre invånare. Med ytterligare en utbildningsform i arbetet bör ersättningsmodellen ses över.
- I vissa fall kan inte kompetensförsörjningsfrågan lösas genom att öka antalet utbildningar och utbildningsplatser om personer, efter genomförd utbildning, väljer att arbeta i andra sektorer och yrken. Det finns därför anledning att undersöka träffsäkerheten och behovet av planerade utbildningar ur flera perspektiv, individers intresse för yrken och arbetsgivares behov, innan stora satsningar initieras.
- Den största andelen av svenska företag är små och medelstora och har likväl ett stort behov av kompetens³, då medarbetarnas kompetens och utveckling är avgörande för företagets fortsatta lönsamhet. Tillväxtverket vill därför uppmärksamma aktörer på att insatser ska utformas på ett sådant sätt att onödigt stor belastning på små företags resurser undviks, både i tid och pengar⁴ och att företagsledningars beställarkompetens av kompetensutveckling stärks.

Tillväxtverkets ställningstaganden till utredningen

Tillväxtverket ser positivt på utredningens förslag och införandet av en ny yrkesutbildning som stärker kompetensförsörjningen till näringsliv och offentlig

³ Fördjupande artikel om [Bristen på kompetens fortfarande största tillväxthindret - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#)

⁴ Rapport skriven av Ramboll Management Consulting. *Kompetensförsörjning under lågkonjunktur* (2020), dnr. Å 2016-1576.

sektor. Tillväxtverkets remissvar har främst fokus på förslaget om ny yrkesskola (kapitel 3) och några övergripande reflektioner.

Nedan följer Tillväxtverkets ställningstaganden och synpunkter enligt avsnittsuppdelning i utredningen.

En ny yrkesskola för vuxna. (Kapitel 3)

Utbildningssystemet i Sverige är fragmenterat och det saknas överblick och kontaktpunkter för systemet som helhet. Något som gör det svårt för individer och arbetsgivare att känna till vad som faktiskt erbjuds⁵. För att arbetsgivare ska kunna arbeta strategiskt med sin kompetensförsörjning behöver de också förstå vilka utbildningsformer de behöver engagera sig i och på vilket sätt det ska ske. Här har branschorganisationer och arbetsgivarorganisationer en viktig roll att fylla i att stödja företagen, särskilt de mindre. Tillväxtverket bedömer att behovet av kompetens, möjligheter till karriärväxling och kompetensutveckling som kan mötas genom etablering av yrkesskola är mycket stort.

Rätt använt kan en ny utbildningsform täcka upp de luckor som finns i utbildningsutbudet på gymnasial nivå och därmed komplettera utbildningarna inom yrkesvux i smala och specialiserade yrkesområden.

Praktikplatser

Tillgången till platser för Lärande i arbete (LIA) kräver nära samverkan med och krav på arbetsgivare. Det finns utmaningar med att tillhandahålla praktikplatser, prao och lärlingsplatser i de utbildningsformer som finns idag. Vilket försvårar genomförande av utbildningarna. Tillväxtverket ser ett behov av samordning lokalt och regionalt som underlättar för företag och övriga arbetsgivare. Särskilt med tanke på att små och medelstora företag har knappa resurser till att erbjuda platser. Men också för att utbildningarna ska få den förankring i arbetslivet som efterfrågas.

Validering bör vara en möjlighet för studerande i yrkesskolan

Målgruppen för yrkesskolan är tänkt att vara vuxna som vill växla yrke eller stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Det torde innebära att sökande har reella kompetenser som inte är formaliserade. Validering blir därför ett viktigt verktyg för att pröva kunskaper och färdigheter som individen redan har. En validering mot betyg innebär att studenten inte behöver genomföra moment och kan gå genom utbildningen snabbare. Tillväxtverket förordar att statsbidraget utformas enligt den modell som gäller för YH-flex där en fast summa för validering utgår.

Studie och yrkesvägledning för att nå målgruppen till yrkesskolan

För att stimulera vuxna som arbetar till att studera så vill Tillväxtverket lyfta fram verksamheter på lärcentrum som en resurs som kan fungera för flera olika utbildningsformer, inklusive distansstudier. Särskilt studie- och yrkesvägledning blir viktiga men även andra stödfunktioner vid lärcentrum. Information om både olika utbildningsformer och möjligheterna med validering kan då nå målgruppen yrkesverksamma.

Idag finns ingen långsiktig finansiering av lärcentrum eller stödfunktioner på lärcentrum. Det är upp till varje kommun att prioritera sina resurser. Utredningen nämner statsbidraget till lärcentrum, som är ettårigt samt inriktat på

⁵ Vinnova rapport VR 2021:04, avsnitt 4.6. [En hållbar infrastruktur för vuxnas livslånga lärande | Vinnova](#)

utvecklingsarbete. Vilket därför inte är en del av långsiktig finansiering av lärcentrum eller dess stödfunktioner som verktyg för det livslånga lärandet.

Tillväxtverket har tidigare⁶ framfört att det finns skäl att utforma och möta ett kontinuerligt kompetensbehov hos studie- och yrkesvägledare. Särskilt vad det gäller olika branschens behov och regionala skillnader. Flera av de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna anger⁷ att de deltar regelbundet i nätverksträffar där studie- och yrkesvägledare är en målgrupp.

Det behövs bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov (Kapitel 7)

För att klara av att möta stora och snabba omställningar på arbetsmarknaden som leder till nya utbildningsbehov behöver yrkesvux regelverk som kan hantera situationer som inte följer givna prognoser. Utredningen föreslår att det ska införas en bestämmelse i skollagen som möjliggör för regeringen att ta beslut om insatser för utbildning som avviker mot prognoser eller förväntade scenarier. Utredaren föreslår även att kommuner med särskilt stora behov av utbildning ska kunna få extra tilldelning av statsbidrag. Tillväxtverket ser att förslagen har god potential att snabba på tillgången på relevanta utbildningar samt minska på bördan för berörda kommuner. Detta gäller både vid stora expansioner och vid större varsel och företagsnedläggningar.

Vid expansionen i norra Sverige har det visat sig extra tydligt att utbildningar behöver skräddarsys för att passa både arbetsgivare och de individer som har ett arbetslöfte. Modeller för sådana speciella insatser med bland annat korta modulariserade utbildningar bör tas fram inom kommunal yrkesutbildning för vuxna och finansieras med statsbidrag.

Tillväxtverkets erfarenheter från arbetet med den gröna omställningen i norra Sverige visar att det många gånger inte är antalet utbildningsplatser som är det största problemet. Det saknas ofta sökande till befintliga utbildningar och vi ser fortsatt stort behov av att uppmuntra och underlätta, genom regelförändringar, till geografisk rörlighet hos arbetskraften.

Konsekvenser för [...] regionalt utvecklingsansvariga (14.3.4)

Regionalt utvecklingsansvariga aktörer ska tillhandahålla bedömningar av kompetensbehov enligt lag 2010:610 om regionalt utvecklingsansvar. Deras underlag ingår i planering och dimensionering av vuxenutbildning idag. En yrkesskola ska kunna ta regional hänsyn om stora behov finns. Ersättningsmodellen för arbetet med bedömningar är idag baserad på invånarantal vilket missgynnar regioner med färre invånare⁸. Med ytterligare en utbildningsform i arbetet bör ersättningsmodellen ses över.

⁶ Å 2019-290 Tillväxtverkets remissvar på Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4) U2019/00243/S

⁷ Rapport 0479 Regionalt utvecklingsarbete 2023. Sammanställning av redovisningar från regioner och vissa länsstyrelser

⁸ Regionerna utvecklar Sverige, 2024, Rapport 0487

Tillväxtverkets kartläggningar och analyser av kompetensförsörjning i olika sektorer

Tillväxtverket har genomfört ett antal kartläggningar och analyser av kompetensförsörjningen i olika regeringsuppdrag, vilket genom statistik gett oss viss inblick i exempelvis vilken befintlig kompetens vissa sektorer har för närvarande

I livsmedelssektorn⁹ återfinns ett flertal behov av kompetensförsörjning exempelvis finns en bristande matchning mellan utbildningsutbudet, dess innehåll och företagens behov, i vissa fall saknas yrkesutbildningar helt, gymnasiala yrkesutbildningar med koppling till livsmedelssektorn har sämre matchning jämfört med andra yrkesutbildningar och så vidare. De personer som arbetar i livsmedelssektorn har generellt lägre utbildningsnivå jämfört med arbetsmarknaden som helhet. I flera fall har befintlig personal en utbildning med ingen eller väldigt liten koppling till yrket de har. Kartläggningarna och analyserna har också visat på att personer, och i vissa fall en stor andel kvinnor, med utbildningar kopplade till livsmedelssektorn väljer att arbeta med annat efter slutförd utbildning.

Samma tendenser har vi sett i besöksnäringens¹⁰ kompetensförsörjning, att satsningar på att öka antalet platser på vissa utbildningar inte ger den effekt som efterfrågas, eftersom många personer som går dessa utbildningar väljer att arbeta med annat än det de är utbildade till. Viktigt är att vi bör undvika att skapa utbildningar och öka utbildningsplatser där personer ändå väljer att arbeta med annat, då krävs andra typer av insatser.

Små och medelstora företag har ofta små resurser och måste främst prioritera verksamhetens produktion och leverans till kunder¹¹ i stället för att exempelvis kunna delta i branschdialoger eller kompetensutveckla befintlig personal. Produktionstappet blir för stort för företagen och de väljer prioritera egen verksamhet före annat. I flera av metodutvecklingsprojekten i Tillväxtverkets uppdrag inom Livsmedelsstrategin framkom att små och medelstora livsmedelsföretag saknade både förståelsen för och resurserna till att arbeta med metoder för strategisk kompetensförsörjning¹². Det är därför viktigt att hitta sätt att undvika onödig belastning på de redan ansträngda små och medelstora företagen och att underlätta för dem att prioritera att arbeta med metoder för strategisk kompetensförsörjning där kompetensutveckling av befintlig personal är en viktig delmängd.

Tillväxtverket har lämnat rekommendationer i uppdraget Skola och industri¹³, ett av uppdragen inom Smart industri; att det behövs bättre strukturer för långsiktig samverkan lokalt, regionalt och nationellt och att formerna för branschdialoger, på regional nivå, underlättas för att öka näringslivets medverkan.

En aspekt som kan tänkas utgöra ett hinder för små och medelstora företag att delta i branschdialoger och kompetensutveckling av exempelvis befintlig personal är att

⁹ Tillväxtverkets rapport nummer 0476 (2024) [Livsmedelssektorns kompetensförsörjning - en syntesrapport - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#)
Tillväxtverkets rapport nummer 0468 och 0467 (2023) [Affärsdriven livsmedelsproduktion - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#)

¹⁰ Tillväxtverkets rapporter för besöksnäringens kompetensförsörjning: [Kompetensförsörjning i besöksnäringen - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#)

¹¹ Rapport skriven av Ramboll Management Consulting. *Kompetensförsörjning under lågkonjunktur* (2020), dnr. Å 2016-1576.

¹² Tillväxtverkets delrapport till Regeringen om genomförandet av uppdraget N2019/03240/JL. Tillväxtverkets dnr Å 2020-5:14

¹³ Dnr Å 2016-001575 Uppdrag att främja samverkan mellan skola och industri för att motverka arbetskraftsbrist - (N2016/06225/FÖF)

företagsledningar i många fall saknar beställarkompetens av utbildningar och att första steget i en insats behöver vara att stärka företagsledningen på den punkten¹⁴. Det är också viktigt med hur insatser utformas och designas, de behöver motsvara det upplevda behovet som näringslivet har¹⁵.

Beslut i detta ärende har fattats av [avdelningschef Tim Brooks](#).
[Maria Ljung Westin, Camilla Karlsson, Jan Persson, Sara Holmsten, Eva-Britt Grönberg, Josef Lannemyr och Minna Rydgård](#), sistsnämnde har varit föredragande.

[Tim Brooks](#)

[Minna Rydgård](#)

¹⁴ Rapport skriven av Ramboll Management Consulting. *Kompetensförsörjning under lågkonjunktur* (2020), dnr. Å 2016-1576.

¹⁵ Ibid.